

17.10.1993

Må vi plage dem ennå?

104841

FRONTKJEMPERNE: Trolig på tide å gå fra «small» til en smule romslighet.

HENNING A.
NILSEN

*Spaltisten er fungerende informasjons-
sjef ved Rikshospitalet*

Rettsoppgjøret etter krigen har vært en del av min referanseramme siden 1947, da jeg kom til verden. Ifølge min barnelærdom finnes det to typer mennesker: De gode og de onde. I Norge bor det mest gode, og de onde var nazister under krigen og de har sonet sin straff, men man behøver jo ikke å invitere dem til kaffe av den grunn.

I sammentømringen av denne nasjon har det vært viktig å slutte rekkene og forsverge enhver moralsk kvalitet hos dem som valgte «den gale siden». Det aktuelle tema nå er hvorvidt gamle menn kan sette opp en sten med inskripsjon et sted på den finske landsbygden, for ikke å si i den finske urskogen, til minne om noe de gjorde for 50 år siden. På den «gale siden» sett med norske øyne, på den riktige siden sett med norske øyne før 9. april 1940 og med gale øyne etter denne dato. For noen av oss «unge» kan det bli litt brysomt å skilne kronologi og moral.

Det påfallende er naturligvis at mens profitører for årtier siden nærmest opphørte å være et tema, kan ordet «frontkjemper» fortsatt få adrenalin til å bruse hos «gode» nordmenn. Penger har sitt eget myke sprog, den offentlige moral de store bokstavene.

Det jeg aldri har forstått, er mangelen på erkjennelse av at frontkjemperne ga et personlig offer. For en gal sak, javel. For en politisk feilvurdering, ja. For manglende moralsk gangsyn, kanskje. For alt jeg vet kan de ha vært verdens verste tullinger, fjols og undermålere. Noen kan ha trodd at østfronten var en sammenhengende parademarsj til Vladivostok

med odelsgårder, ordner og velstand ved veis ende. Men jeg føler meg langt fra sikker på at alle handlet ut fra slike bekvemmelighetsmotiver. Noen har sett det som skjedde som en del av en global kamp om utviklingen. De heldigste falt i troen på sin egen heltedød, andre betalte sin feilvurdering med tap av aktelse, lemmer, formue og mennesker de var glade i. De beste av dem har hatt et sammenhengende helvete i 50 år, de dårligste flyter som korker med god økonomi og enda bedre tilpassingsevne til det norske samfunn.

Enhver som er villig til å ofre sitt liv for sin tro, har krav på en slags respekt. Livet er det ytterste vi har. Frontkjemperne, blant alle dem vi kaller landssvikere, var vilige til å dø for det de trodde på. Kan det nå være så farlig, etter et halvt århundre, å erkjenne at det blant dem som kjempet på «den gale siden» var noen som kan ha hatt aktverdige motiver og trukket beinharde konsekvenser av det?

En debatt på TV-skjermen forelder, om partisan- og frontkamp, minnet meg om Rudolf Nilsens ord om at de gamle kan huske sin egen vår, men glemme den, kan de især. Glemme at virkeligheten kanskje har vært litt mer kompleks enn det seierherrene ville ha det til i ettertid. I dette ligger ingen underkjennelse av deres innsats for å kaste av det tyske åk og nazistenes medløperregime. Jeg erkjenner min historiske gjeld til alle dem som utkjempet den kampen og ga meg mulighet for å leve hele livet i et fredelig Norge.

Kunne vi ikke nå likevel vise en slagen motstander en smule storsinn og la ham bygge sin bauta uten å gjøre noe mere vesen av det. Den skal ikke engang stå på norsk jord; hvem skal den kunne skade? Kunne vi ikke gå fra størrelse «small» til «large». Og vise at det våre foreldre kjempet for, også var et samfunn med storsinn og hjertelag, basale verdier som de totalitære regimene trempet under fot, det være seg Hitler-Tyskland eller Stalins sojvet-stat.

Eller er det virkelig nødvendig å plage denne lille gruppen gamle mennesker ytterligere. Har de ikke snart lidd nok?